

پیشرفت‌های جدید در فناوری و خدمات پژوهشی پارلمانی^۱

ترجمه و تلخیص: زهرا جعفری

مقدمه

مؤسسات و نهادهای پژوهشی پارلمانی از یک سو با افزایش تقاضای خدمات روبه‌رو هستند و از سوی دیگر باید فرایند نوگرایی و نوآوری‌های پیشرفته را در فراهم کردن اطلاعات برای نمایندگان افزایش دهند. تصمیم‌گیری‌های صحیح و به‌هنگام در فرایند قانون‌گذاری از مهم‌ترین مسائلی است که نمایندگان و اعضای پارلمانی باید بدان توجه خاصی نشان دهند. اما دسترسی نمایندگان به اطلاعات و پژوهش‌ها به بسط و گسترش دموکراسی کمک فراوانی می‌کند. بنابراین آنچه از اهمیت بیشتری برخوردار است پرداختن به امر تأسیس مراکز پژوهش‌های پارلمانی است چرا که این مراکز به منزله نهادهای علمی پشتیبانی برای تصمیم‌گیری اعضای پارلمان محسوب می‌شوند.

۱. متن حاضر اقتباسی است از مقالات فهرست شده در منابع و مأخذ.

پیشینه

با تحلیل تطبیقی پارلمانهای کشورهای مختلف می توان به این نتیجه رسید که هر یک می کوشند کیفیت ارائه خدمات پژوهشی را به نمایندگان بهبود بخشند و بر دیگری سبقت گیرند. در پارلمان استرالیا، کتابخانه و مرکز پژوهش های وابسته به پارلمان نقش مهمی در پیشبرد پژوهش دارند. این مراکز تحت نظارت سازمانی واحد در خدمت نمایندگان پارلمان استرالیه فعالیت می کنند. در دسامبر ۱۹۹۶، هیأت رئیسه مرکز پژوهش های باندستاگ^۱ آلمان برای تسهیل ارتباطات نمایندگان پارلمان از خطوط مستقیم تلفن برای ارتباط با مقامات کشوری استفاده کرد.

همچنین در آمریکا به نمایندگان پارلمان، سیستم فعال و قابل دسترسی برای خدمات رسانی پژوهشی ارائه می شود و برای انجام امور پژوهشی قوه مقننه از گروه های ویژه تحلیلگر و متخصص استفاده می گردد. در مرکز تحقیقات سنای هلند برای تسریع و بهبود کیفیت امور پژوهشی از تیم های متخصص استفاده می شود که متشکل از گروه های مختلف در زمینه های گوناگون پژوهشی است که گزارش های ویژه پارلمانی را همراه با تفسیر و تحلیل آنها تهیه و در اختیار نمایندگان قرار می دهد.

از مجموعه فعالیت های پژوهشی که در مرکز تحقیقات پارلمانی کانادا صورت می گیرد، می توان به نشریات الکترونیکی و انتشار مقالات و توزیع آن میان نمایندگان و دست اندرکاران پارلمانی و گزارش های تحلیلی پیرامون طرح ها و لوایح اشاره کرد.

اطلاعات: نیاز اصولی برای جوامع انسانی و اهمیت آن برای قانونگذاران

درک دموکراسی بدون پرداختن به مسأله "آزادی انتخاب" و تصمیم گیری امکان پذیر نیست. آزادی انتخاب باعث می شود تا مردم به تاثیر تصمیم ها و نظریات خود در امر قانونگذاری دولت پی ببرند، اما این امکان تنها با داشتن اطلاعات صحیح فراهم می آید.

اطلاعات عبارت است از موضوعاتی واقعی که اندیشه‌های تازه‌ای را برای نمایندگان فراهم می‌آورد و در درجه نخست واقعیت را به نمایندگان نشان می‌دهد. در این مرحله هدف از اطلاع رسانی ابهام زدایی است. از آنجایی که اطلاعات مهم‌ترین و اثرگذارترین نقش را در زندگی اجتماعی دارا است دستیابی به اطلاعات برای جامعه اهمیتی بسزا دارد. توجه اعضای پارلمان به نحوه کسب اطلاعات و ضرورت دستیابی بدان را می‌توان از نیازمندی‌های کلیه اعضای پارلمان دانست. چشم‌انداز صحیحی از مشاوره‌ها و مباحثه‌ها می‌تواند اعضا را در امر تصمیم‌گیری هدایت کند. در کل توجه به این نکته که اطلاعات باید ما را در جهت پیشرفت و توسعه دانش یاری کند از مسائل مهم در زمینه اطلاع‌رسانی است.

گفتگو و مباحثه میان دولت و پارلمان

بی‌شک در هر جامعه‌ای ارتباط قانون‌گذاران با مجریان قانون از اهمیت زیادی برخوردار است. بنابراین یکی دیگر از عوامل تعیین‌کننده تصمیم‌گیری و قانون‌گذاری را می‌توان ارتباط مستقیم با مجریان قانون دانست. در واقع مراکز و دفاتر وزارتخانه‌ها که از متخصصان اقتصاد، حقوق، سیاست، جامعه‌شناسی، فرهنگ و نظایر آن بهره می‌گیرند از جمله منابع دیگر اطلاعاتی در امر قانون‌گذاری است. هرچه این ارتباط تنگاتنگ باشد مسئولان و اعضای پارلمانی بیش‌تر می‌توانند از تجارب تخصصی مسئولان قوه مجریه و به عبارتی امور اجرایی کشور، استفاده کنند. لذا سه عاملی که نمایندگان را در فرایند قانون‌گذاری هدایت می‌کند می‌توان به شرح زیر دسته‌بندی کرد:

۱. منابع انسانی

۲. منابع مالی

۳. زمان

ترکیب این سه عامل نشان می‌دهد که تصمیم‌گیری‌های حکومتی تا چه میزان اثرگذار است. با دانستن مسائل و مشکلات مربوط به برنامه‌های پیشین، اعضای پارلمان بهتر می‌توانند

تصمیم‌گیری و مباحثه کنند لذا اسناد پارلمانی، آرشیوها و مراکز پژوهشی پارلمانی به مثابه واسطه‌ای است که ارتباط با مجلس و پارلمان را فشرده‌تر و نزدیک‌تر می‌کند.

مراکز انتشارات پارلمانی

مراکز پارلمانی، علاوه بر ساختارهای عمومی هر مرکز پژوهشی، چندین مرکز انتشاراتی ویژه دارند. به طور نمونه، در بهار ۱۹۹۶ مرکز پژوهش‌های سنای هلند، دو مرکز انتشاراتی تأسیس کرد. یادداشت مقننه^۱ عنوان ماهنامه‌ای است که جایگاه طرح‌ها و لوایح و مصوبات پارلمانی در هلند و سایر کشورهای جهان را مورد بررسی قرار می‌دهد. همچنین نشریات هلندی و نشریات خارجی که بر اساس موضوع فهرست بندی شده اند منبع اطلاع‌رسانی مناسبی به نظر می‌رسند.

در مرکز پژوهش‌های امریکا CRS^۲، دسترسی آسان‌تر و سریع‌تر نمایندگان مجلس به خدمات و محصولات پژوهشی از طریق یک سیستم «پارلمان هوشمند» امکان پذیر شده است. این خدمات که به شکل خبرنامه در یک الی دو صفحه فهرست شده است هر یکشنبه به دفاتر پارلمانی از طریق دورنگار ارسال می‌شود تا صبح روز بعد نمایندگان آن را مطالعه کنند. این خبرنامه شامل فهرست گزارش هفتگی و گزارش کامل عملکرد مرکز از فعالیت‌ها و انتشارات CRS است که در اختیار نمایندگان قرار می‌گیرد. همچنین نمایندگان می‌توانند از طریق تلفن یا پست الکترونیکی و دورنگار، نمونه‌ای از گزارش خبرنامه‌ای CRS را درخواست کنند. نسخه الکترونیکی آن نیز جهت اطلاع‌رسانی به نمایندگان ارائه می‌شود. نمایندگان می‌توانند با وارد کردن شماره تلفن یا دورنگار خود و سپس با وارد کردن شماره گزارش درخواستی، از طریق تلفن به طور خودکار گزارش‌های CRS را دریافت نمایند.

1. Legislative Notebook
2. Congressional Research Services

ارائه خدمات در مراکز پژوهشی به نمایندگان پارلمان

برای پاسخ به درخواست‌ها و نیازهای پژوهشی نمایندگان پارلمان، مراکز پژوهش‌های استرالیا و هلند پژوهشگران ویژه‌ای را برای هر نماینده در نظر گرفته‌اند تا با توجه به نیازها و فوریت‌های تحقیقاتی هر نماینده، خدمات رسانی سریع و بهینه‌ای انجام دهد. نتایج تحقیقات نشان داده که مشاوره تلفنی یا اینترنتی، نقش مهمی در ارائه خدمات به نمایندگان در مجلس سنای امریکا داشته است.

نکته‌ای که اطلاع رسانی و خدمات پژوهشی نمایندگان را با مشکل مواجه می‌سازد نحوه ارتباط نمایندگان با مراکز پژوهشی است. امروزه پست الکترونیکی، تلفن و دورنگار شکل اصلی ارسال خدمات به نمایندگان به شمار می‌رود و برای تسریع تبادل اطلاعات میان پژوهشگران و نمایندگان به کار می‌آید. مرکز تحقیقات کنگره جای خاصی در میان خدمات پژوهشی نمایندگان باز کرده و گزارش‌ها را در شش صفحه مجزا و بیش‌تر هم به شکل نمودار تهیه و تنظیم می‌کند و در اختیار نمایندگان قرار می‌دهد. هدف از کوتاه بودن و نحوه ارائه این گزارش‌ها، وقت‌گیر نبودن مطالعه آنها است. در مرکز پژوهش‌های کانادا، بخش انتشارات، نقشی کلیدی را در اطلاع‌رسانی به نمایندگان پارلمان بازی می‌کند. بخش انتشارات، محصولات خود را با پانصد عنوان مختلف سالیانه در ۱۵۰۰۰ الی ۲۰۰۰۰ نسخه و مرتبط با درخواست نمایندگان برای آنان ارسال می‌کند.

از آنجایی که هر پژوهش در برابر پرسشی انجام می‌گیرد نمایندگان برای رسیدن به پاسخ‌ها نیاز به ارتباط با پژوهشگران دارند. از این رو، پرسش‌ها یا مستقیماً به طور تلفنی یا به صورت مکتوب مورد بررسی و پاسخگویی قرار می‌گیرد. در امر پاسخگویی، زمان از اهمیت به سزایی برخوردار است. برای مثال در کانادا، هلند، انگلستان و امریکا لیست خدمات انتشاراتی و اطلاعاتی آماده می‌گردد و طی برنامه‌ای ویژه به سرعت در اختیار نمایندگان قرار می‌گیرد.

دو نیاز اصلی به خدمات پژوهشی پارلمانی عبارتند از:

الف) بودجه و تحلیل آن توسط مجلس

ب) توانایی و مهارت در قانونگذاری

از آنجا که هفتاد درصد از حجم کار کنگره آمریکا به بودجه مربوط می‌شود به منظور برقراری ارتباط پژوهش با ماهیت تغییرپذیر فعالیت‌های قانونگذاری در کنگره، مرکز پژوهش‌های آمریکا، CRS به مسأله بودجه توجه خاصی نشان می‌دهد. بنابراین CRS در بررسی بودجه، تهیه چکیده‌ها، گزارش‌ها، گزارش‌های دفتر بودجه کنگره، لوایح خاص بودجه و سایر اطلاعات مالی نقشی تعیین کننده دارد. نحوه توزیع بودجه CRS میان کارکنان، با توجه به نیازها و سطح فعالیت‌های قانونگذاری و با در نظر گرفتن منابع داخلی صورت می‌گیرد.

در مجلس هلند نیز بخش عمده بودجه به متخصصان و مشاورانی که در خارج از مجموعه در حوزه مطالعات بودجه فعالیت دارند تخصیص یافته است. مرکز تحقیقات سم^۱ برای ایجاد چنین مهارتی، در ساختار درونی خود دو گروه در بخش بررسی بودجه به وجود آورده است:

۱. گروه تحلیل‌های مالی

۲. گروه حقوقی بودجه

پژوهش و تکنیک‌های تحلیلی

تکنولوژی نوین، روشهای جدیدی را در ارائه خدمات پارلمانی به وجود آورده است. برای نمونه می‌توان به مرکز تحقیقات سم در هلند اشاره کرد که برنامه‌های مجهز و پیشرفته رایانه‌ای را طراحی کرده است. برنامه‌هایی که می‌تواند صدها اصلاحیه معرفی شده به صورت پیش‌نویس بودجه دولت را در زمان بررسی‌های پارلمانی ارائه کند.

پارلمان کانادا نیز از روشهای جدیدی چون شبیه‌سازی‌های رایانه‌ای استفاده کرده است که طی آن اقتصاددانان در پارلمان قادرند مدل‌های آماری برای سیستم مالیاتی ایجاد کنند و آثار کسری بودجه را بررسی کنند. شبیه‌سازی رایانه‌ای که در میکرو رایانه‌ها نیز به تصویر

1. Sejm.

کشیده می‌شوند، قابلیت نمایش در صفحه مانیتور رایانه های شخصی و حتی در کادرهای بزرگ‌تر را نیز داراست.

تجهیزات فنی و نیازهای کارکنان

پاسخگویی به نیازهای پژوهشی اعضای پارلمان و به موقع بودن آن با صرف هزینه کم‌تر تنها با فنون و تکنولوژی‌های نوین و پیشرفته و ترغیب کارکنان پارلمان و آموزش مداوم آنان امکان‌پذیر است. تذکر این نکته لازم است که مرکز تحقیقات کنگره در امریکا با تجهیزات پیشرفته در پژوهش و پاسخگویی به درخواست‌های پژوهشی نمایندگان و تجزیه و تحلیل اطلاعات مبادله شده میان این مرکز و نمایندگان سعی می‌کند تا فرایند اطلاع‌رسانی و خدمات پژوهشی را تسریع و تسهیل کند.

شبکه و رسانه

استفاده از اینترنت امکان به روز کردن و توسعه فرایند نوین سازی تکنولوژی را فراهم می‌کند و این در حالی است که برقراری ارتباط بین مردم و پارلمان از مهم‌ترین و اصلی‌ترین اهداف آن به شمار می‌رود. جهت برآوردن اهداف ارتباطی، سیستم‌های مدرن پست الکترونیک در سطح استانداردهای جهان را می‌توان گامهایی در این راستا دانست.

تفاوت اصلی میان اطلاعات سمعی - بصری و روش‌های الکترونیکی، ایجاد فرصتی بهتر برای برقراری ارتباطات از طریق روش‌های الکترونیکی است. در جامعه اطلاعاتی امروز که فرایندهای توسعه اطلاع‌رسانی با ریشه‌های ساختاری آن پیوند خورده است گسترش امکان ارتباط سبب ایجاد تحولی جدید در این عرصه شده است.

در این جامعه اطلاعاتی، شبکه‌سازی منطقی، به کتابخانه‌ها و واحدهای اطلاع‌رسانی امکان می‌دهد تا برای برقراری ارتباط کاربران، از زبان دیجیتالی رایج استفاده نمایند و اطلاعات را ذخیره، ویرایش یا ارسال کنند.

پارلمان‌ها، کتابخانه‌ها و ارائه دهندگان خدمات اطلاع‌رسانی پارلمانی این فرصت طلایی را دارند تا با استفاده از تکنولوژی جدید، دمکراسی را از طریق فراهم‌سازی اطلاعات و برقراری ارتباط مستقیم با مردم و آشنایی با نیازها و تقاضاهای دوجانبه در جامعه حاکم سازند. اطلاع‌رسانی صحیح و برنامه‌ریزی شده، سیاست‌گذاران را در تصمیم‌گیری کمک می‌کند و لذا در این راه تکنولوژی نقش عمده ای ایفا می‌کند.

نقش مؤسسات و نهادهای پارلمانی در فرایند قانون‌گذاری دمکراتیک غیر قابل انکار است. این نقش به دانش شهروندان و توسعه نهادهای قانون‌گذاری بستگی دارد. واضح است که پارلمان باید مکانیسم‌هایی را فراهم آورده و توسعه دهد که در فرآیند تبادل اطلاعات میان اقصاء مختلف جامعه و سران مملکتی، از فناوری‌های نوین اطلاع‌رسانی بهره‌ بیشتری گرفته شود.

سیاست‌گذاری مؤثر تنها از طریق برقراری ارتباطات امکان‌پذیر است. برای توسعه ارتباط میان قانون‌گذاران و مجریان، مکاتبه و گفتگو لازم است. کلیه احزاب سیاسی و گروه‌های وابسته برای ارتباط مردم با پارلمان باید استراتژی‌های خود را با تکنولوژی‌ها و فناوری‌های نوین ارتباطی هم‌راستا سازند.

نتایج اثربخشی رسانه‌ای در امریکای لاتین نشان داد که تلویزیون در حدود سیزده ساعت در روز، وسیله ارتباطی میان سیاستمداران و احزاب می‌باشد و نهادی است که می‌تواند - همان‌گونه که در برزیل اتفاق افتاد - باعث فروپاشی و سقوط دولت نیز بشود. شبکه‌های تلویزیونی، رادیو و نشریات چندان از دولت حمایت نکردند و در نتیجه دولت برزیل رو به زوال نهاد. بنابراین اهمیت جایگاه رسانه در تثبیت سیاست‌گذاری‌ها امری مسلم و قابل توجه است. این امر، نیاز ارتباط در فرایند تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری را نشان می‌دهد. عدم توجه به رسانه بحران‌هایی را در فرایند دمکراتیک در دوره اطلاع‌رسانی به‌وجود می‌آورد. بدیهی است که نهادهای پارلمانی برای داشتن توان سیاست‌گذاری مؤثر نیازمند به اطلاعات و ارتباطات هستند.

اطلاع‌رسانی پویا در سطح جهانی از طریق شبکه‌های ارتباطی و قوی امکان دسترسی محققان و پژوهشگران پارلمانی را به دامنه وسیعی از اطلاعات فراهم ساخته است. علاوه بر محققان و پژوهشگران، نمایندگان و اعضای پارلمان نیز می‌توانند در دنیای اطلاعات وارد شده و از آن بهره ببرند. از مهم‌ترین امتیازات اینترنت مقرون به صرفه بودن آن در دستیابی به منابع و مقاله‌ها و پژوهش‌ها است. واحد پژوهشی سنای هلند به طور مکرر و روزانه از پایگاه‌های اینترنتی برای اطلاع‌رسانی در مجلس و جستجو در خصوص مقالات و روزنامه‌های پارلمانی و پژوهشی استفاده می‌کند. همچنین بخش اسناد و تجزیه و تحلیل پارلمانی اروپا با بهره‌گیری از اینترنت امکان دستیابی به هرگونه اطلاعات به ویژه در زمینه مسائل بین‌المللی را داراست. این منابع معاهدات و قراردادهای بین‌المللی و گزارش کنفرانس‌ها را نیز در بردارد. نکته دیگر این که CRS - مرکز پژوهش‌های آمریکا - به سرورهای (Server) پارلمان اروپا، شورای اروپا، ناتو، نمایندگی‌های نشریات و اتحادیه درون پارلمانی دسترسی دارد. همچنین این مرکز امکان استفاده از مجموعه‌ها و کتابخانه کنگره و آیین‌نامه‌های آمریکا و کتابخانه‌های دانشگاهی و پژوهشی در بسیاری از نقاط جهان را نیز دارا است.

اینترنت به پژوهشگران و نمایندگان امکان می‌دهد تا با نتایج پژوهش‌های سایر سازمان‌ها و محققان آشنا شوند و چکیده‌ها و حتی خود مقالات و نتایج پژوهش را چاپ کنند و مورد استفاده قرار دهند. از تصمیمات مؤثری که در این خصوص در پارلمان استرالیا گرفته شده است قرارداد کل مقالات پارلمانی از آغاز سی و هشتمین مجلس کشورهای مشترک المنافع از مارس ۱۹۹۶ تا زمان حال در شبکه‌های اینترنت است.

در کشور لیتوانی نیز برای دسترسی به کل مقالات پژوهشی داخلی و بین‌المللی از طریق اینترنت فعالیت زیادی صورت گرفته است. اینترنت در جمهوری چک در زمینه اطلاع‌رسانی و دستیابی به اطلاعات در خصوص پیشرفت‌ها و دستاوردهای موجود در کشورهای خارجی استفاده گسترده‌ای دارد.

اکثر نمایندگان پارلمان امریکا دارای صفحه «وب» اختصاصی می‌باشند و جدیدترین تصمیم‌ها و مسائل و اطلاعات را از طریق وب‌های اختصاصی خود به سمع و نظر عموم می‌رسانند، همان‌طور که این امر در مکزیک نیز رایج است. در سنای امریکا یادداشت‌های پارلمانی در وب ویژه‌ای قرار داده شده است و بخش کتابخانه و مراکز پژوهشی نیز صفحه اینترنتی شخصی^۱ جالبی را طراحی کرده‌اند که پژوهشگران و نمایندگان را از مجموعه عملکردهای خود مطلع می‌سازند. همچنین در این بخش‌ها، کلیه مقالات و مصاحبه‌های آزاد، پیش از برگزاری کنفرانس‌ها به اطلاع نمایندگان می‌رسد.

پایگاه‌های اطلاعاتی و لوح‌های فشرده

لوح‌های فشرده در کنار اینترنت و پایگاه‌های اطلاعاتی آن-لاین (Online) بسیار مورد استفاده قرار می‌گیرد. به طور مثال صدها پایگاه اطلاعاتی در بانکد مرکز اطلاعاتی باندستاگ آلمان استفاده می‌شود. در پارلمان مکزیک نیز دوست لوح فشرده جهت اطلاع‌رسانی مورد استفاده قرار می‌گیرد. در این میان CRS نیز ارائه دهنده این لوح‌های فشرده است که برای هر پارلمان پایگاه‌های اطلاعاتی از اهمیت به‌سزایی برخوردار است، لذا مراکز تحقیقاتی و دست‌اندرکاران پژوهش‌های پارلمانی دست به کار شده‌اند و اندیشه‌ها و نظرات زیادی را جهت توسعه نظام اطلاع‌رسانی ارائه کرده‌اند. بر اساس گزارش تاکان موریاما^۲ از ژاپن، حوزه تحقیقات این کشور سیستمی اطلاعاتی را برای راهنمای موضوعی بیانیه‌های پارلمانی از سال ۱۹۷۱ تهیه کرده است که در آن اعضای پارلمان به‌طور مستقیم می‌توانند از سیستم جستجوی کتابخانه‌ای از طریق شبکه اینترنت استفاده کنند. آنان همچنین سیستم‌های دیسک نوری^۳ را ساخته‌اند که گزارش‌شورا را به صورت متن کامل و به شکل روزآمد در پایگاه‌های اطلاعاتی در اختیار مشترکین قرار می‌دهد.

1. Home page
2. Takane Moriyama.
3. Optical Disc Filling System.

رایانه و خدمات مستند

کاربرد نرم‌افزار مدیریت مستند^۱

در دهه ۱۹۹۰ نخستین گام در جهت استفاده از تسهیلات رایانه‌ای در امر اسناد و اطلاع‌رسانی در پارلمان کامرون برداشته شد. این فناوری که با حمایت کانادا اجرا شد سیستم^۲ (مرکز پژوهش‌های پیشرفته بین‌المللی) را وارد سیستم سنتی مرکز پژوهش‌های پارلمانی کامرون کرد.

MINISIS سیستمی است برای مدیریت پایگاه‌های اطلاعاتی کتاب‌شناختی که توسط مرکز پژوهش‌های پیشرفته بین‌المللی، به گونه‌ی پیشرفته تری مبدل شد. این پایگاه‌های اطلاعاتی عبارتند از:

۱. (کاتالوگی توصیفی از کتاب‌های رسیده یا سفارش داده شده)^۳

۲. (ارائه دهنده اطلاعاتی مرتبط با چرخه اسناد و مدارک)^۴

۳. (کاتالوگی توصیفی از اسناد رسمی، پیش‌نویس لوایح، و غیره)^۵

۴. (کاتالوگ توصیفی و متون و لوح‌های قانون و غیره)^۶

اما با تمام نوآوری‌های انجام شده در خصوص اطلاع‌رسانی و ذخیره‌سازی اطلاعات، آتش‌سوزی در پارلمان در سال ۱۹۹۵ خسارت‌های جبران‌ناپذیری را به واحد رایانه‌های مرکزی و تجهیزات ماکرورایانه وارد آورد که باعث توقف روند پیشرفت و نوین‌سازی رایانه‌ای این مرکز شد. امروزه مسئولان این مرکز با تلاش‌های بی‌وقفه و شبانه‌روزی خود برای توسعه واحدهای رایانه‌ای اقدام کرده‌اند. شایان ذکر است که تجهیزات اینترنتی نقش عمده‌ای را در اطلاع‌رسانی و ذخیره اطلاعات در این مرکز بر عهده دارد.

1. MINISIS
2. IDRC
3. BIBLID
4. CIRCULE
5. LEGIS
6. REGIS

شبکه‌های مشترک دسترسی به محصولات پژوهشی

در امر اطلاع‌رسانی در هر کشور شبکه سازی از اهمیت فراوانی برخوردار است. پایگاه‌های اطلاعاتی زیادی به طور الکترونیکی در مراکز اطلاعاتی و دفاتر الکترونیکی پارلمان قابل دسترسی است. در این پایگاه‌ها امکان دسترسی سریع به کلیه تولیدات پژوهشی، متن کامل بیانیه‌ها، متون لوایح، گزارش‌های کمیته، برنامه‌های کنگره و فعالیت‌های کمیته و خلاصه بیانیه‌های اخیر پارلمان وجود دارد.

پست الکترونیکی (E-mail)

ارتباط با نمایندگان و پژوهشگران امروزه از طریق پست الکترونیکی بسیار آسان شده است و با این وسیله می‌توان به طور مستقیم و سریع با اشخاص ارتباط برقرار کرد. اعضای پارلمان، نمایندگان و محققان و دست‌اندرکاران پارلمان همه روزه و هر لحظه می‌توانند با یکدیگر ارتباط برقرار کنند و محیط دوستانه‌ای بوسیله این تماس‌ها ایجاد کنند.

رادیو و تلویزیون، رسانه‌های پارلمانی

امروزه تلویزیون به عنوان رسانه‌ای مؤثر و عامه‌پسند نقش بسزایی در انتقال اطلاعات و حتی انتقال فرهنگها دارد. این رسانه گروهی در پارلمان‌ها، جایگاه ویژه‌ای برای اطلاع‌رسانی به دست آورده، تا جایی که با نمایش مراحل قانونگذاری و تصویب طرحها و لوایح و بطور کلی فرایندهای نگارش قانون، بینندگان زیادی را به خود جلب کرده است. در این میان رادیو از منظر خدمات اطلاع‌رسانی اهمیت زیادی دارد. برای مثال واحد خبر رادیو و تلویزیون کانادا ویژه مصوبات و اخبار پارلمانی، در پاییز سال ۱۹۷۷ تأسیس شد. تنها نکته‌ای که نگرانی اعضای پارلمان را برمی‌انگیخت این بود که نوارهای کاست ضبط شده از اظهارات و سخنرانیهای آنها طی جلسات پارلمانی بدون هماهنگی و خارج از پارلمان بطور غیر قانونی با تغییراتی بدون هماهنگی مورد سوء استفاده قرار می‌گرفت.

هدف اصلی از انتشار بیانیه‌های پارلمانی در رسانه‌ها، اطلاع‌رسانی و آگاهی لحظه‌به‌لحظه از گفت و شنودهای صورت گرفته در جلسات پارلمانی با توجه به صورت جلسه‌ها و

انتقال آن از سوی خبرنگاران و روزنامه نگاران است. از سوی دیگر بخش خبر، روزنامه نگاران و خبرنگاران را در تهیه و تنظیم گزارش و انتشار آن کمک می‌کند. علاوه بر این در کانادا شبکه کابلی تلویزیونی به بخش اخبار پارلمان و مجلس عوام کمک شایانی کرده است و همچنین عامه مردم از طریق ماهواره از مصوبات و اقدامات نمایندگان پارلمانی آگاه می‌شوند.

شرکتهای تلویزیون کابلی به مشترکین، خدمات کابلی نیز ارائه می‌کنند و به سبب اتصال بیشتر افراد جامعه در کانادا به شبکه تلویزیون کابلی، این روش اطلاع رسانی نقش بسیار مهمی در اطلاع مردم از مصوبات و فرایندهای پارلمانی دارد.

روش‌ها و شیوه‌های خدمات پژوهشی پارلمانی

الف) نقش حمایتی خدمات پژوهشی

در روند تصمیم‌گیری سیاسی بازیگران زیادی همچون احزاب سیاسی، دولت، دانشگاه‌ها، سازمان‌های بین‌المللی، رسانه‌های گروهی، گروه‌های لابی و تشکلهای مردمی وجود دارند. به طور کلی نقش اساسی مرکز پژوهش‌ها جهت مساعدت به نمایندگان پارلمان و گسترش امور پارلمانی به عوامل ذیل بستگی دارد.

۱. گفتگوی سیاسی و ارائه پیشنهادها به دولت

۲. مطلع ساختن عموم (در حوزه انتخاباتی) و ترویج مذاکرات عمومی

۳. معرفی واحدهای پارلمانی در سطوح ملی و بین‌المللی

در عصر پرتلاطم تغییرات سریع اجتماعی و در شرایط وجود ارتباط پویا میان بازیگران مختلف که توجه نمایندگان پارلمان به خدمات پژوهشی و اطلاعات بیش‌تر معطوف است، مراکز پژوهشی نقش بسیار مهمی دارند.

محدودیت‌های مراکز پژوهشی از لحاظ زمانی و نیروهای انسانی و همچنین اطلاعات، نمایندگان را تشویق می‌کند تا درخصوص بهینه شدن فعالیت مراکز پژوهشی اقدام کنند.

برای تأمین نیازهای اطلاعاتی نمایندگان پارلمان، مراکز پژوهش نقش کاتالیزور دارند و پل ارتباطی میان پارلمان و مراکز فکری و پژوهشی در جامعه را برقرار می‌سازد.

ب) تخصیص وظایف میان اطلاعات و خدمات پژوهشی

آشنایی با دستاوردهای علمی در رشته‌های مختلف از جمله نیازهای ضروری قانون‌گذاران پارلمانی است و مشاوران پژوهشی، در این راستا اهمیت بسزایی دارند. کتابخانه‌های پارلمانی از دیرباز نقشی حیاتی برای پژوهش‌های پارلمانی داشته‌اند.

از مطالعه موردی مراکز پژوهش‌های پارلمانی می‌توان به این نتیجه رسید که این مراکز وابستگی نمایندگان پارلمان بر منابع اطلاعاتی دولتی و غیردولتی را می‌کاهد و مستقلاً اطلاعات و پژوهش‌های مورد نیاز نمایندگان پارلمان را تأمین می‌کنند. مراکز پژوهش‌های پارلمانی در بسیاری از کشورها با استفاده از منابع اینترنتی، محصولات پژوهشی خود را در صفحات وب، قرار داده و عموم را از مجموعه فعالیت‌های خود مطلع می‌سازند. علاوه بر وب، مجموعه گزارش‌ها، کتب و مقاله‌های این مراکز چاپ شده و به طور گسترده در اختیار نمایندگان پارلمان قرار می‌گیرد.

از جمله وظایف مراکز پژوهشی پارلمانی، تجزیه و تحلیل مشکلات مؤسسات و نهادهای دولتی است. با توجه به نیازهای پارلمان و مسائل موجود آن، مراکز پژوهشی پارلمانی به جمع‌آوری اطلاعات و منابع می‌پردازند. گاهی برای برآورده شدن نیازهای پژوهشی - پارلمانی نمایندگان ضروری است مترجمان، پژوهشگران و مفسران کارآموده در مراکز پژوهشی فعالیت کنند. آموزش نمایندگان نیز از دیگر اهداف مراکز پژوهشی جهت ارتقای سطح علمی - پژوهشی به شمار می‌رود.

همکاری و مشارکت مراکز پژوهشی در تدوین و تقدیم لوایح یا طرح‌های پارلمانی نقش تسریع‌کننده دارد، به این معنی که اثرگذاری فعالیت‌های آن‌ها موجب تشدید توسعه در تصمیم‌گیری پارلمانی را فراهم می‌آورد.

از وظایف مراکز پژوهشی پارلمانی، برقراری ارتباط تنگاتنگ با متقاضیان پژوهشی پارلمانی و تلاش جهت رفع نیازهای اطلاعاتی نمایندگان پارلمان است. جمع‌آوری اطلاعات یا در داخل پارلمان یا در خارج آن (مراکز دولتی داخلی و خارجی) در دانشگاه‌ها و تشکل‌های مردمی و غیره با توجه به نیازهای نمایندگان انجام می‌شود. لذا مراکز پژوهشی پارلمانی با مساعدت افراد متخصص و پژوهشگران برجسته می‌توانند نظریاتی را به نمایندگان پیشنهاد کنند و در تصمیم‌گیری در مورد طرح‌ها و لوایح همکاری‌های لازم را داشته باشند.

هر چه مراکز پژوهشی کوچک‌تر باشد، کارایی آنها در تحقق این اهداف بیشتر است. اما معایب مراکز پژوهشی کوچک عبارتند از محدودیت خدمات و عدم توانایی پژوهش در تمام زمینه‌ها. همین امر باعث می‌شود که نمایندگان پارلمانی در مراکز پارلمانی کوچک بالاچاره به گونه‌ای گزینش شده عمل کنند؛ یعنی با توجه به قابلیت‌های این مراکز، درخواست سرویس پژوهشی کنند. در نتیجه این مراکز، دامنه خدمات دهی محدودتری دارند. گرچه مراکز پارلمانی کوچک سریع عمل می‌کنند و نیازهای نمایندگان را از لحاظ اطلاعاتی رفع می‌کنند به دلیل وجود چنین محدودیت‌هایی، ممکن است زمان بیش‌تری صرف اطلاع‌رسانی شود. در مجموع، مراکز کوچک پارلمانی می‌توانند با افزایش کارایی، اثربخشی پژوهشی داشته و نمایندگان را در پیشبرد اهداف پارلمانی یاری می‌کنند.

توفیق خدمات رسانی واحدهای پارلمانی کوچک، به کار تیمی وابسته است اما توصیه‌ها و خدمات پژوهشی هر محقق به نماینده به طور فردی بسیار مهم است. لذا مشاوران پژوهش باید به طور انفرادی و مستقل، مسئول امور اجرایی خود برای نمایندگان باشند.

مسئله حمایت سیاسی مراکز پژوهشی از سوی نمایندگان و به طور کلی پارلمان از ارجحیت بیش‌تری برخوردار است. عدم احساس امنیت میان پژوهشگران پارلمانی، حس عدم اعتماد را در آنان می‌افزاید. از سوی دیگر، توسعه و گسترش امکانات پژوهشی اعم از سخت‌افزارها و نرم‌افزارهای رایانه‌ای گامی مؤثر در ارائه خدمات بهینه از سوی این مراکز است.

مراکز پژوهشی و تشکلهای مردمی (NGO)

تشکل‌های مردمی نقش بسیار مهمی در یک جامعه دارند. فعالیت این تشکل‌ها به دلیل ارتباط مستقیم با جامعه مؤثر است. ارتباط مراکز پژوهشی پارلمانی با این مراکز کمک مفیدی به فعالیت آنان است چرا که تشکل‌های مردمی بدلیل ارتباط مستقیم با مردم و مسائل آنها سریع‌تر موارد پژوهشی محققان پارلمانی را مهیا می‌سازند تا ایشان با دیدی بازتر به نمایندگان کمک کنند. بازتاب نگرش‌های این تشکل‌ها نسبت به مسائل، محققان پارلمانی را وامی‌دارد تا با مطرح کردن این گونه موارد، طرح‌های مفیدتری به نمایندگان ارائه کنند.

نگاهی به جایگاه پژوهش در پارلمان استرالیا

صاحب‌نظرانی که معتقد به اصلاحات اصولی پارلمانی در استرالیا هستند عبارتند از: برنارد کریک^۱ وزیر خارجه اصلاح طلب استرالیا و بری جونز^۲، نویسنده کتاب اصلاحات پارلمانی که اندیشه‌های اصلاحی وی، در دوره پس از انقلاب اطلاعات، بیش‌تر قابل استفاده است.

برنارد کریک معتقد است برای گسترش دامنه فعالیت‌های پژوهشی پارلمانی، مشارکت سیاست‌مداران برجسته همواره باید مورد توجه قرار گیرد چرا که سیاست‌گذاران چشم‌انداز واضحی از برنامه‌ها و تصمیم‌های آینده پارلمانی دارند و لذا در امر تصمیم‌گیری و خدمات پژوهشی صاحب نفوذ هستند. وی می‌افزاید که پارلمان باید تسهیلاتی را جهت کمک به سیاست‌گذاران ارائه کند زیرا این تسهیلات یاری دهنده سیاست‌گذاران در «فرایند ارزیابی، سیاست‌گذاری و سنجش اثربخشی قوانین» خواهد بود.

بری جونز نیز دمکراتیزه اطلاعات را امری لازم می‌داند و بر این امر واقف است که دستیابی به اطلاعات و ارتباطات، تحقق نظام دمکراسی را امکانپذیر می‌سازد. لذا بالا بردن گنجایش اطلاعات و دسترسی به اطلاعات مفید و ارزنده برای پارلمان بسیار ضروری است. «ایجاد دموکراسی مؤثر، به فراهم بودن اطلاعات مفید و ارزیابی مستقل آن بستگی دارد...»

1. Bernard Crick
2. Barry Jones

در استرالیا برخی از وزرای وقت و دیگر رؤسای مملکتی به ضرورت وجود حمایت از مراکز پژوهشی پارلمانی تأکید زیادی نموده اند. اما با وجود این، ناباوری‌هایی نیز نسبت بدین امر وجود دارد. در دهه ۱۹۶۰ در برخی از وزارت‌خانه‌ها و نهادهای استرالیا هیچ‌گونه انتقادی در مورد پیشنهادهای ارائه شده برای تأمین حمایت‌های پژوهشی وجود نداشت. یکی از دلایل این مخالفت، واقع‌گرایی یا پراگماتیسم سیاسی است. زیرا خدمات پژوهشی پارلمانی بیش‌تر حزبی و گروهی است و امکان دستیابی به منابع عمده پژوهشی عمومی و اجتماعی وجود ندارد. این در حالی است که دولت خود از این منابع به وفور بهره می‌جوید. از جمله ویژگی‌های مرکز پژوهش‌های پارلمانی استرالیا APRS در مقایسه با دیگر مراکز پژوهشی پارلمانی این است که با صرف وقت بیش‌تر برای هر نماینده، از نیازهای پژوهشی آنان مطلع می‌شود و به‌طور فردی به رفع مسائل آنان می‌پردازد. گرچه دستاوردهای پژوهشی پارلمانی زیادی نیز برای عموم تولید می‌کند اما بیش‌تر فعالیت‌ها به‌طور فردی و شخصی صورت می‌گیرد. مهم‌ترین نکته برای مراکز پژوهشی، تأکید در زمینه ارتباطات و دستیابی به اطلاعات مفید، قابل اعتماد و به‌روز است. مهارت در برقراری ارتباطات را بی‌شک باید از ضروریات مسئولان پژوهشی پارلمانی دانست. از آن‌جا که دسترسی به منابع عظیم اطلاعاتی تنها از طریق ارتباطات امکان‌پذیر است، پرداختن به این امر لازم و ضروری است.

تهیه گزارش‌های قابل اعتماد و کارآمد از مهم‌ترین مشخصه مرکز پژوهش‌های پارلمانی استرالیا محسوب می‌شود و جذابیت گسترده‌ای به کار می‌بخشد و سطح بالایی از اعتماد و ترغیب را می‌آفریند. در استرالیا مراکز پژوهش‌های رایبسون و مایکو^۱، از قدرت اطلاع‌رسانی ویژه‌ای برای نمایندگان پارلمان برخوردار است. لازم به ذکر است که این مرکز علاوه بر خدمت‌رسانی به نمایندگان، به مسئولان اجرایی دولت نیز در امر پژوهش یاری می‌رسانند.

یکی دیگر از ویژگی‌های نمایندگان پارلمان استرالیا، ارائه پژوهش‌های شخصی راجع به مسائل است. برای مثال «فرد چینی»^۱ (سناتور سابق استرالیا) پژوهش‌های شخصی بسیاری انجام داد که اثرگذاری بسزایی در مباحثی داشت که وی به عنوان نماینده عادی مطرح کرده بود. ثمرات حاصل از پژوهش‌های فردی نمایندگان را می‌توان در تصمیم‌گیری‌های امور پارلمانی مشاهده کرد. لذا بالا بردن سطح قابلیت‌های پژوهشی نمایندگان، آثار ویژه‌ای در قانونگذاری‌ها خواهد داشت.

نیازهای پارلمان جهت دسترسی آزاد به اطلاعات: موانع و راه‌حل‌های آن

از آنجایی که دسترسی به اطلاعات مفید و اثربخش از مهم‌ترین نکته‌های مورد توجه اعضای پارلمان محسوب می‌شود، دسترسی به پایگاه‌های اطلاعاتی به طرق مختلف امری است که ذهن مسئولان را به خود مشغول ساخته است. یکی از مهم‌ترین سدها و موانع دسترسی به اطلاعات فقدان بودجه لازم برای این امر است. این بودجه نه تنها شامل بودجه جذب پژوهشگران برجسته و متخصص و کتابخانه‌های پیشرفته است بلکه تجهیزات و ابزار پژوهشی را نیز شامل می‌شود. لذا پارلمان می‌تواند با وضع قوانین ویژه، منابع مالی لازم برای مطالعات و انتشار گزارش‌ها، نشریات و کتب پارلمانی را در اختیار اعضای پارلمان یا مراکز پژوهشی پارلمانی قرار دهد. اما راه دیگر برآوردن نیاز پژوهشی اعضای پارلمان، استفاده از منابع آزاد و رایگان اینترنتی است.

به طور کلی مانع اصلی دسترسی اطلاعات برای پارلمان، فقدان منابع مناسب است. همچنین بدون تخصیص و تنظیم صحیح بودجه درخصوص جذب پژوهشگران متخصص و تأسیس کتابخانه‌های غنی پارلمانی، نیازهای پژوهشی و اطلاعاتی نمایندگان پارلمان چه به لحاظ زمانی و چه از دیدگاه کیفیت اطلاعاتی برآورده نخواهد شد. نمایندگان پارلمان، از کادر پژوهشی بهره می‌گیرند و لذا انتصاب کادر فعال و محقق علاوه بر رفع نیازهای

1. Fred Chaney

نمایندگان، باعث پیشرفت‌هایی در امر مطالعات پارلمانی می‌شود. همین امر زمینه‌ساز فراهم آوردن آموزش‌های صحیح و حساب شده برای به روز شدن اطلاعات و معلومات متخصصان پارلمانی است.

در پارلمان‌های دمکراتیک، با استخدام متخصصان زبده و چیره دست و نیز برگزاری کارگاه‌های آموزشی برای آنان، تلاش برای گسترش پیشرفت‌های پارلمانی مشهود است. نیاز به آموزش، علاوه بر پژوهشگران و کادر پارلمانی، در میان نمایندگان مجلس نیز محسوس است. بی‌شک سرمایه‌گذاری برای آموزش در حین پژوهش در امر اطلاع‌رسانی و کسب اطلاعات بسیار مؤثر است. همچنین تجهیز کادر پژوهش پارلمانها به کنفرانس‌ها و کلاس‌های آموزشی جهت به روز شدن اطلاعات نقش بسیار مهمی در کارایی مراکز پژوهشی پارلمانی دارد.

در بسیاری موارد، علل ضعف اعضای پارلمان در دستیابی به اطلاعات را می‌توان ناشی از روشهای اطلاع‌رسانی صحیح دانست. در کتابخانه‌ها، کتاب علاوه بر شکل سنتی و کاغذی خود به شکل الکترونیکی، دیجیتالی و رایانه‌ای، میکروفیلم، لوح‌های فشرده و حتی به صورت صوتی به نمایندگان و کادر پژوهشی پارلمان‌های کشورهای پیشرفته صنعتی ارائه می‌شود. امکان دسترسی آنی (on line) از طریق شبکه‌های اینترنتی نیز از جمله ابزارهای پژوهشی در این مراکز به شمار می‌آید. البته در مورد استفاده از منابع اطلاعاتی موجود در اینترنت تنها مشکلی که ممکن است برای نمایندگان به وجود آید، فقدان رایانه شخصی، مودم، خط تلفن، چاپگر و خدمات پشتیبانی آن است که جهت فراهم آوردن امکانات اولیه برای اتصال به شبکه‌های اینترنت، سرمایه‌گذاری لازم در این زمینه از ضروریات است.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

یکی از معیارهای توسعه پارلمانی، اثرگذاری مؤسسات پارلمانی از جمله مراکز پژوهشی پارلمانی در فرایند قانونگذاری است. واضح است که مراکز پژوهشی باید همگام با پارلمان

رشد یابند و برای همین منظور همکاری تنگاتنگ به همراه داوری و قضاوت صحیح از دیگر الزامات فعالیت‌های مراکز پژوهشی و پارلمان است. بهره‌گیری از دستاوردهای پژوهشی همچون اطلاع‌رسانی اینترنتی و الکترونیکی جایگاه خاصی در برآوردن نیاز اطلاعات پارلمانی دارد. اما انتظار این است که با مدیریتی کارآمد و بالا بردن توان پژوهشی محققان، دامنه اطلاع‌رسانی به اعضای پارلمان چه به طور فردی و چه به طور عمومی به صورت بهینه‌ای انجام شود.

از دیگر وظایف مراکز پژوهشی پارلمانی، تسریع در امر خدمات‌رسانی به اعضای پارلمان است. نکته مهم در هدایت پژوهش‌های پارلمانی، مدیریت است. سازماندهی و برآوردن نیازهای پژوهشی با توانمندی‌ها و خلاقیت‌ها در مدیریت امکان‌پذیر می‌شود. در پایان باید گفت که آینده مراکز پژوهشی پارلمانی با نوع سیاست‌گذاری نمایندگان و اعضای پارلمان ارتباط مستقیم دارد. هر چه احساس نیاز به پژوهش در میان نمایندگان بیش‌تر باشد، به همان نسبت مسئولیت‌ها و فعالیت‌های مراکز پژوهشی سنگین‌تر و بیش‌تر خواهد بود.

بنابراین آینده مراکز پژوهشی پارلمانی در گرو خود پارلمان است اما چگونگی گسترش روابط با اعضای پارلمان بستگی به اثربخشی مراکز پژوهش پارلمانی دارد تا با تأکید بر یافته‌ها و تحلیل‌های ویژه، چشم‌انداز روشنی برای قانون‌گذاران در امر قانون‌گذاری فراهم شود.

منابع و مآخذ

1. Abdel Elah, Wafaa Ali; "Developing a Parliamentary Research Service, The Egyptian Experience", The 65th IFLA Council and General Conference, Bangkok, Thailand., August 20-8, 1999- Section: Library and Research Services for Parliaments.

2. "Advantages and Disadvantages of Small Parliamentary Information and Research Services", Presentation at IFLA Parliamentary Research

Services opening seminar on 16 August 1998 in Amsterdam (see also <http://www.ifla.org/VII/s3/Conf/3kase-e.html>).

3. "Formal and Informal Basis of the Parliamentary Research Services: the Estonian Experience" Discussion Paper Presented in ECPRD seminar on the Independence of the Parliamentary Research, 25-26 May 2000 in Keiv (see also <http://www.riigikogu.ee/osakonnad/mis/tel/44.html>)

4. <http://www.riigikogu.ee/osakonnad/msi/tell51.html>

5. June Verrier, "The Future of Parliamentary Research Services, Parliament of Australia", 61st IFLA General Conference, August 20-25, 1995.

6. Roberrson, James R: " Television and the House of Commons", Law and Government Division, December 1998.

7. Verrier June: "The Future of Parliamentary Research Services: To Lead or to Follow?", 61st IFLA General Conference, August 20-5, 1995.

